

Kirjoittajan pyrkimyksenä on käsitellä tämän päivän kysymyksiä laeal- ja pitkällä historiallisella perspektiivillä ammentaen kirkko-opillisista, ekumeenisista ja anglikaanisista lähteistä. Samanaikaisesti Avis toivoo, että kirja voisi palvella myös kirkkoyhteisön ulkopuolista lukijajoukkoa esittelemällä anglikaanisen teologian perusteita.

Kirja jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa Avis käsittelee anglikaanisuuden vokaatioita, erityispiirteitä. Avis ei väitä näiden olevan yksinomaan anglikaanisten kirkkojen piirteitä, mutta katsoo, että nyanssit vokaatioiden sisällä ja näiden luoma kokonaisuus tekevät niistä erityisen anglikaaniset. Nämä vokaatiot ovat teologinen, kirkollinen, missionaarinen sekä liitto- ja rauha-vokaatio. Kirjan toisessa osassa Avis esittelee anglikaanisuutta kolmen ulottuvuuden – katolisen, reformoidun ja kriittisen – kautta. Näistä kahdesta osasta Avis tekee myös laajahkon johtopäätösosan. Kirjaan kirjoittaja on koontanut materiaalia aiemmista luennoistaan ja kirjoituksistaan. Sen huomaa eritoten toistona ja jonkinlaisena rakenteellisenä epäjohdonmukaisuutena. Kirja olisi saattanut toimia paremmin, mikäli sen osien paikkoja olisi vaihdettu. Tämä olisi selkiyttänyt rakennetta ja myös vähentänyt toistoa.

Anglikaanisuuden epäselvää luonnetta kuvastaa hyvin se, että kirkollisesta vokaatiosta kirjoittaessaan Avis keskittyy kuvailemaan, mikä anglikaaninen kirkkoyhteisö, kommuunio, oikeastaan on. Se ei ole yksi kirkko, kuten roomalaiskatolinen kirkko. Se ei ole kirkkoliitto niin kuin Luterilainen maailmanliitto. Lähimmän vertailukohdan Avis löytää ortodoksisesta kirkosta. Kuten ortodoksinen kirkko, anglikaaninen kirkkoyhteisö on kirkkojen kommuunio, konsiliaarinen yhteisö, joka koostuu itsenäisistä kirkoista, joilla on yhteinen kirkkokäsitys ja identiteetti. Silti anglikaaniset kirkot eivät katso olevansa ainoita tosi kirkkoja maailmassa, vaan pitävät itseään

osana laajempaa Kristuksen kirkkoa. Yhteenvedossaan Avis kokoaa pohdintansa viiteen vastinpariin joiden avulla hän kuvaa anglikaanisuuden erityistä vokaatiota kaikkien kirkkojen joukossa: Anglikaaninen kirkko on katolinen ja reformoitu; episkopaalinen ja synodaalinen; universaalinen ja paikallinen; raamatullinen ja järjestyksellään käyttävä; traditionaalinen ja avoin uusille ideoille. Näiden vastinparien kautta muodostuu ikään kuin pinta-ala, jolla anglikaaninen teologia liikkuu.

Kirja on hyödyllinen katsaus anglikaanisen teologian erityispiirteisiin. Vaikka kirja keskittyy vähemmän itse sisältökysymyksiin, saa sen kautta hyvän kuvan anglikaanisen teologisen metodin erityislaadusta. Siinä ei haeta yhtä oikeaa vastausta, vaan ennemminkin perusteltua liikkumavaraa janalla tai useiden janojen sisällä. Yksioikoisia vastauksia vältellään. Kirja auttaa ymmärtämään tätä teologian tekemisen tapaa ja antaa eväitä lukijalleen tämän omien teologisten mallien monipuolistamiseen. Kirjassa kuvattu teologian tekemisen tapa olisi omiaan myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä käytyihin teologisiin keskusteluihin, niissä kun ollaan jumuiduttu hälyttävän yksioikoisesti katsomaan asioita vain pitkälti keinotekoisena liberaali-konservatiivi-jaotteen kautta. Jos akuutteja kysymyksiä opittaisiin käsittelemään monipuolisemmin, esimerkiksi juuri Avisin kuvailemien vastinparien avulla, tulisi kysymysten monitahoisuus näkyväksi ja niiden käsittely totuudenmukaisemmaksi.

MIIKA AHOLA
TEOL. MAIST.

MIKE GRIMSHAW (ED.)
This Silence Must Now Speak: The Letters of Thomas J. J. Altizer 1995–2015. Radical Theologies. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2016. 288 s.

Radikaalin Jumalan kuolema -teologin Thomas Altizerin kirjeenvaihto tuo ainutlaatuisella tavalla hänen ajattelunsa prosesseja kiinnostuneiden lukijoiden ulottuville. Altizeria voisi pitää jo auringonlaskun nähneen teologisen liikkeen viimeisenä suurena edustajana, mikäli hänen tuotantonsa ei olisi yhä ajankohtaista tai pikemminkin ajankohtaisempaa kuin koskaan. Paul Tillichin ja Mircea Eliaden oppilaana uraansa teologina aloitellut Altizer tuli yleiseen tietoisuuteen erityisesti-lehden vuonna 1966 julkaiseman "Is God Dead?" -numeron myötä. Merkittävä osuus Altizerin ajattelun popularisoinnissa 60-luvulla oli myös vuoden 1966 kirjalla *The Gospel of Christian Atheism*, joka on vuonna 2003 ilmestyneen *The New Gospel of Christian Atheism* -kirjan kanssa todennäköisesti yhä paras johdanto Altizerin ajatteluun.

Kirjeissään Altizer analysoi teologisia, taiteellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä ennakkoluulottomasti ja tarkkanäköisesti. Altizerin ajattelun klassiset teemat kuten Jumalan kuolema, nihilismi, Hegelin ja Nietzschen filosofiat, William Blaken taideteos ja buddhalaisuus sekoittuvat kirjeissä paikoitellen päätähuimaavaksi yhdistelmäksi, joka ei päästä lukijaansa helpolla. Kirja myös palkitsee tasaisin väliajoin osoittaen Altizerin ajattelun monisyisen luonteen ja kyvyn selittää monimutkaisia ajatuksia lyhyessä tilassa.

Altizerin kirjeiden sisältö on juuri niin kirjavan monimuotoista kuin kaikista kiinnostuneen teologin kirjeenvaihdon sopii odottaa olevankin. Koska kirjeiden vastaanottajat ovat sekalainen joukko filosofeja ja

teologeja, ei niiden sisältökään vaittomasti avaudu lukijalle, jolle Altizerin tuotannon erinaisten teemojen perusteet eivät ole selvillä. Kirjan toimittaja Mike Grimshaw on kuitenkin onnistunut keräämään Altizerin kirjeenvaihdosta selvän teemaattisen kokonaisuuden, jonka sisältöä voi pitää yhtenäisenä. Vaikka Altizer ei olisikaan lukijalle entuudestaan kovin tuttu, teokseen valokoidut kirjeet kuitenkin onnistuvat seisomaan omilla jaloillaan sekä samanaikaisesti esittelemään uusia Altizerin ajattelun teemoja ja valottamaan hänen ajattelunsa pääpiirteitä yleisesti.

Kirjeenvaihdon selkärangan muodostavat Altizerin kirjoittamat kirjeet ”ystävälle”. Nämä kirjeet on tarkoitettu kiertokirjeiksi, joten niitä ei leimaa muulle kirjeenvaihdolle tyypillinen dialoginen asetelma, jossa Altizer voi hyvin olettaa erittelemiensä aiheiden olevan lukijalle läpikohtaisin tuttuja. Kirjeet, jotka on osoitettu tietyille tutkijoille, kuten John D. Caputolle, Edith Wyschogrodille tai Andrew W. Hassille, edustavat kirjan vaikeaselkoisempaa osiota. Tulkitsemisen ongelmallisuutta korostaa se, että kirjasta puuttuvat vastaanottajien vastaukset tai edes niihin liittyvät suorat viittaukset, jotka avaisivat puolestaan Altizerin vastauksen sisältöä edelleen.

Altizerin kirjeiden sisältö on monimuotoista. Vaikka tietyt aiheet toistuvatkin jatkuvasti, ne esiintyvät varsin monimutkaisina variaatioina, joten varsinaista toistoa kirjassa ei juuri ole. Kirjan alkupäätä tosin leimaa erityisesti Altizerin tapa kritisoida kirjeen kulloisenkin vastaanottajan tapaa lukea Hegeliä. Altizerille Hegel ja Nietzsche ovat teologian suurimpia uudistajia, jotka pyrkimyksellään kumota teologia itsessään päätyivät luomaan aivan uudenlaisen teologian. Altizer pitää Nietzschen *Antikristus*-kirjaa parhaana yksittäisenä Uuden testamentin tulkintana, mutta erityisesti Hegel saa Altizerin ajattelussa keskeisen osan, joka ilmenee Hegelin

näkyvänä tai implikoituna läsnäolona lähes kaikissa kirjan kirjeissä.

Altizerille sekä Hegel että nihilismi ovat ensiarvoisia tekijöitä modernin kristinuskon kehityksen kannalta. Altizerin tulkinnan mukaan saksalainen idealismi ja erityisesti Hegel loivat pohjan uudentalaiselle dialektiselle ymmärrykselle synnistä ja anteeksiannosta. Se mahdollisti uudenlaisen teologisen ymmärryksen armosta, joka täydellistyy absoluuttisen syällisyyden kokemuksen kautta. Hegelin merkittävä anti perustui hänen uuteen tapaansa käsitellä ei-mikään absoluuttisella tavalla. Altizerin tulkinnan mukaan Hegelin ei-mikään on yhtäläinen kaikkea työntä ja staattista olemista keskeyttävän häiriön kanssa, joka vetää todellisuuden juuriltaan. Tämä häiriö on itsessään kaiken uudenlaisen olemisen alku, negatiivinen aktuaalisuus. Altizerin ajattelussa negatiivisuus ja ei-mikään destruktiivinen voima yhdistyvät dialektisesti kaikkein ylimpään käsitykseen Jumalan armosta, jossa armo ja heideggerilainen ”Angst” ovat yhtä. Koska Altizerin mukaan vastakohtat yhdistyvät tällä tavalla kristillisessä teologiassa ja esimerkiksi kaikista voimakkain armo on riippuvaista kaikkein voimakkaimmasta synnintunnosta, on nimenomaisesti Hegelin käsitys teologiasta niin merkittävä. Tältä kannalta esimerkiksi Nietzschen sivilisaatiokriittiset analyysit ”huonosta omatunnosta” näyttäytyvät kristillisen armon syvällisinä jäsentelyinä. Nämä vastakohtien yhtenemistä kuvaavat hegeliläiset paradoksit leimaavat Altizerin ajattelua ja osoittavat, miten Altizerin ajattelun panoksena on koko teologian asettaminen dialektiseen muottiin.

Toinen erityisen hedelmällinen teema kirjeissä on Altizerin vanhan tuotannon uudelleenarviointi. Erityisesti hänen ensimmäinen kirjansa *Oriental Mysticism and Biblical Eschatology* (1961) saa paljon huomiota monessa eri kirjeessä. Erityisen mielenkiintoiseksi juuri tämän kirjan tarkastelun tekee se, että Al-

tizer näkee siinä täysin unohtamansa puolen omasta tuotannostaan ja pyrkii ymmärtämään, minkälaista hänen tuotantonsa olisi ollut, mikäli hän ei olisi ”unohtanut” Aristoteles-ta. Hänen spekulatiivinen itseanalyysinsä kertoo paljon enemmän myöhäisestä kuin varhaisesta Altizerista ja valottaa hänen ajattelunsa kehitystä suuresti.

Kirja on pullollaan sivupolkuja, joiden teemoihin valikoiduissa kirjeissä viitataan kuin sivumennen. Teologisten teemojen keskellä saattaa olla lyhyt muistelu Altizerin keskusteluista Eliaden ja Tillichin kanssa tai jokin yksittäinen muisto, jonka avulla Altizer onnistuu asettamaan ajattelunsa sekä omaan biografiiseen että yleiseen aatehistorialliseen kontekstiin. Näillä hetkillä, kun kirjeenvaihto nousee yleisen akateemisen kirjallisen tyylin yläpuolelle ja ammentaa kirjoittajansa elämän eri vaiheista, kirja näyttäytyy sekä äärimmäisen tärkeänä puheenvuorona radikaalteologian puolesta että jonkinlaisena genealogiana merkittävän radikaalteologin ajattelusta. Teosta voikin suositella erittäin lämpimästi kaikille Jumalan kuoleman teologiasta ja radikaalteologiasta kiinnostuneille sekä pienin varauksin muillekin lukijoille.

TONI KOIVULAHTI
TEOL. MAIST.